

Asia: VN/25123/2024

Kansallisen ennallistamissuunnitelman ympäristöarviointia koskeva suunnitelma

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

WWF kiittää mahdollisuudesta lausua.

Ennallistamisasetus toimeenpanee EU:n biodiversiteettistrategiaa. Tavoitteena on pysäyttää luontokadon eteneminen ja kääntää luonnon monimuotoisuuden kehitys paranevaksi vuoteen 2030 mennessä. Suomen luonto köyhtyy uhanalaisuusarvioiden mukaan edelleen, joten tehokkailla toimenpiteillä on kova kiire, jotta tavoitteeseen päästään määräajassa.

Kansallisessa ennallistamissuunnitelmassa määritellään luonnon ennallistamista koskevat tavoitteet ja toimenpiteet sekä toimenpiteiden kohdentuminen eri luontotyyppeihin ja lajien elinympäristöihin. Ennallistamissuunnitelmassa myös määritellään luonnon monimuotoisuutta kuvaaville indikaattoreille tavoitetasot ja toimenpiteet näiden tavoitetasojen saavuttamiseksi. Lisäksi suunnitelmassa tulee mm. esittää arviot toimenpiteiden rahoitustarpeista sekä tuista, jotka ovat ennallistamisasetuksen tavoitteiden ja velvoitteiden täyttämisen kannalta haitallisia.

WWF:n näkemyksen mukaan ennallistamisasetuksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää toimia sekä valtionmaille että yksityisillä mailla ja vapaaehtoisuuden rinnalle vahvaa sääntelyä, ohjauskeinoja ja riittäviä resursseja. Esimerkiksi, ravinnekuormitus on edelleen vesistöjemme suurin paine, ja valuma-alueilla toteutettavia toimenpiteitä tulee tehdä myös yksityismailla. Yksityisten maanomistajien aktivoiminen sekä riittävän rahoituksen varmistaminen on keskeistä. Ennallistamisella saavutettavat hyödyt ja tulevaisuuden kustannussäästöt on tärkeää tunnistaa. Tärkeä elementti suunnitelmassa on myös arvioida yhteishyötyjä ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja maaperän heikkenemisen estämistä koskevien tavoitteiden kanssa.

Osallistaminen

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että ennallistamissuunnitelman valmistelu on avointa, läpinäkyvää, osallistavaa ja toimivaa, ja että sidosryhmille annetaan varhaisessa vaiheessa ja tosiasiallisesti mahdollisuus osallistua sen valmisteluun. Osallistamiselta edellytetään oikea-aikaisuutta: sidosryhmiä tulee kuulla silloin, kun asioihin on tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa. Vaikka teemaryhmien kokousmuistiot ja muut materiaalit ovat olleet julkisesti saatavilla, sidosryhmien osallistaminen on tähän mennessä jäänyt hyvin ohueksi, ja tosiallista mahdollisuutta vaikuttaa ei ole laajemmille sidosryhmille tarjottu. Osallistamisen vaikutusten arviointi on tärkeää tehdä teemaryhmien työskentelyn osalta sekä yleisesti osallistamisen osalta.

Osallistamisessa on huomioitava yksityisten maanomistajien aktivoiminen.

Suotuisa viiteala

Ratkaisevan tärkeä reunaehto luontotyyppikohtaisten ennallistamistavoitteiden asettamisessa on, mihin ajankohtaan tai tilanteeseen verraten asetetaan kunkin luontotyyppin niin sanottu niin sanottu suotuisa viiteala (FRA, favourable reference area). Se on osa EU:n luontodirektiiviin sisältyvää luontotyyppien ja lajien suotuisan suojelutason määritelmää, ja sillä tarkoitetaan vähimmäispinta-alaa, joka katsotaan välttämättömäksi luontotyyppin ja sille tyypillisten lajien säilymiseksi pitkällä aikavälillä.

Tutkimus on osoittanut, että esimerkiksi metsäisissä elinympäristöissä lajimäärä pienenee elinympäristön pinta-alan pienentyessä ja niiden pirstoutuessa. Lajisto alkaa köyhtyä erityisen nopeasti, kun alkuperäisestä habitaatista on jäljellä enää 10–30 prosenttia. Tämän pohjalta karkeana nyrkkisääntönä voidaan pitää, että 20 prosenttia luontotyyppin arvioidusta alkuperäisestä pinta-alasta olisi ekologisesti perusteltu vähimmäisvaatimus suotuisalle viitealalle.

Hallitus on kuitenkin ennallistamissuunnitelman laatimisprosessissa päättänyt ilmaan minkäänlaista kuulemista ja osallistamista, että luontotyyppien ennallistamistarvetta verrattaisiin pääsääntöisesti kunkin luontotyyppin pinta-alaan vuonna 1995, jolloin Suomi liittyi EU:hun. Luontotyyppien pinta-alat vuonna 1995 olisivat pääsääntöisesti vertailukohtana myös niille luontotyypeille ja lajeille, jotka olivat epäsuotuisassa tilassa jo vuonna 1995.

Suomen ympäristökeskus (SYKE) oli tietojemme mukaan ennen kyseistä valtioneuvoston päätöstä valmistellut tiedeperusteisia arvioita siitä, kuinka suuria luontotyyppien pinta-alojen tulisi vähintään olla luontokadon pysäyttämiseksi.

WWF:n mielestä luontotyyppien suotuisan viitealan määrittelyn pääsääntönä käytettäväksi päätetty menettely on ennallistamisasetuksen valmistelulta edellytettävän osallistamisvelvoitteen vastainen, ja uhkaa vesittää varsinaisen päämäärän eli luontokadon etenemisen pysäyttämisen ja sen kehityksen kääntämisen paranevaksi vuoteen 2030 mennessä.

WWF esittää, että ennallistamissuunnitelman ympäristöarvioinnissa ympäristövaikutuksien osalta esitetään luontotyypeittäin taulukkomuotoinen vertailu suunnitelmassa sovellettavista suotuisista viitealoista verrattuna SYKE:n laskemiin vastaaviin arvoihin, sekä asiantuntija-arvio, riittääkö sovellettava viiteala pysäyttämään luontokadon etenemisen ja kääntämään sen kehityksen kääntämisen paranevaksi vuoteen 2030 mennessä kyseisessä luontotyyppissä.

Säätelykeinot

Lausunnolla olevassa suunnitelmassa mainitaan kohdassa 2.2. Kansallisen ennallistamissuunnitelman sisältövaatimukset, ennallistamissuunnitelmaa koskeva vaatimus esittää säännökset, joilla toimenpiteiden vaikutukset turvataan:

”Jäsenvaltion tulee myös esittää tiedot säännöksistä, joilla se varmistaa toimenpiteiden jatkuvat, pitkäaikaiset ja kestävät vaikutukset.”

Ennallistamisasetus siis vaatii, että ennallistamissuunnitelmassa esitetään säännökset, joilla varmistetaan kestävien ennallistamishyötyjen aikaansaaminen. On tärkeää, että SOVA-arvioinnissa arvioidaan myös esitetyt säätelytoimet.

SOVA-suunnitelmaan tulee lisätä nimenomainen velvollisuus arvioida esitettyjen säätelytoimien vaikuttavuus. Säätelyn vaikuttavuuden arvioinnissa taustoitukseksi tulisi käyttää ympäristöministeriön vuonna 2023 tuottamaa, tutkijoiden laatimaa esiselvitystä luonnon monimuotoisuutta turvaaviksi säätelyvaihtoehtoiksi Esiselvitys luonnon monimuotoisuutta turvaavan lainsäädännön kehittämisvaihtoehtoiksi - Valto.

Rahoitus

Ennallistamissuunnitelma uhkaa helposti jäädä ”paperiharjoitukseksi” ellei siinä esitetä uskottavaa rahoitussuunnitelmaa. Ennallistamisasetuskin edellyttää, että suunnitelmassa tulee mm. esittää arviot toimenpiteiden rahoitustarpeista. Suunnitelmassa tulee niin ikään esittää arviot tuista, jotka ovat ennallistamisasetuksen tavoitteiden ja velvoitteiden täyttämisen kannalta haitallisia.

Suomen luontopaneelin tehtävänä on luonnonsuojelulain 12§:n mukaan tuottaa, koostaa ja eritellä tieteellistä tietoa luonnon monimuotoisuutta koskevien politiikkatoimien suunnittelua, toimeenpanoa, seuranta ja päätöksentekoa varten.

SOVA-suunnitelmaan tulee lisätä nimenomainen velvollisuus arvioida kansallisessa ennallistamissuunnitelmassa esitetyt rahoitukseen liittyvät kannanotot ja toimet. Yhtenä referenssinä esitettyjen toimien vaikuttavuudesta ja riittävydestä, voidaan käyttää luontopaneelin tekemää analyysia <https://luontopaneeli.fi/wp-content/uploads/2023/12/suomen-luontopaneelin-julkaisu-4a-2023-suomen-luonnon-tila-ja-tulevaisuus-toimenpidekuilun-analyysi.pdf>

Maailman Luonnon Säätiö (WWF), Suomen Rahasto, sr

Elina Erkkilä

Suojelujohtaja

Raija-Leena Ojanen

Oikeudellinen neuvonantaja

Petteri Tolvanen

Ohjelmajohtaja, suomalainen luonto

Ojanen Raija
WWF Suomi